

Henryk Misztal

"La perfezione cristiana in Benedetto XIV con particolare riferimento all'età giovanile", Antonio Casieri, Vaticana 1979 : [recenzja]

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawnohistoryczny 24/1-2, 307-312

1981

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Domenico Maria Amalfitano zaś omówił *tendencje ustawodawcze innych regionów Włoch*. Wyodrębniwszy 5 modeli prawa regionalnego na terenie Włoch w materii o którą chodzi, podzielił się interesującymi uwagami odnośnie konkretnych sytuacji w przedmiocie. W ostatnim referacie, na temat *autonomii i współpracy między instytucjami kościelnymi i cywilnymi odnośnie dóbr kultury*, Arcybiskup Pizy, Benvenuto Matteucci, wspominał inne spotkania tego typu, ustawodawstwo kościelne i cywilne w materii, uważając je za nie sprzeczne ze sobą, oraz wskazał motywy konfliktów w poszczególnych wypadkach. Na tych przesłankach oparł swe wnioski odnośnie autonomii poszczególnych władz oraz konieczność współpracy. Wskazał też na to, że miejsca kultu i dzieła religijne są ściśle związane z wyznawaniem wiary jako norm życia, że to należy uszanować, nie można bowiem bez pogwałcenia praw konstytucyjnych ludzi wierzących sprowadzać, w ustawodawstwie państwowym, dzieł sztuki religijnej do zwykłego faktu kultury.

W końcu książki umieszczono dokument końcowy spotkania, czyli *Wotum Sympozjum Regionu Kościelnego Toskanii odnośnie dóbr kultury*, w którym między innymi podkreślono, że musi być pozanowane i prawnie bronione także znaczenie religijne i funkcja kultowa dzieł sztuki (różnica między kościołem a muzeum), oraz wskazano wnioski zawierające konkretne zobowiązania Regionu Kościelnego Toskanii.

Przedstawione akta sympozjum — zorganizowanego w regionie niezwykle bogatym w dzieła sztuki i dotyczącego bezpośrednio tego regionu — mają oczywiście znaczenie lokalne; niemniej jednak, ze względu na poruszoną problematykę, która w takim czy innym stopniu lub aspekcie jest aktualne wszędzie, zainteresują na pewno szerokie kręgi zajmujących się dobrami kultury religijnej.

Zenon Grocholewski

Antonio Casieri, La perfezione cristiana in Benedetto XIV con particolare riferimento all'età giovanile, Libreria Editrice Vaticana 1979, ss. 171

Praca niniejsza jest już czwartą poważniejszą publikacją pracownika Kongregacji Spraw Kanonizacyjnych mons. Antonio Casieri. Dotychczas ukazały się: 1. *Il miracolo nelle cause di beatificazione e canonizzazione e possibilità di aggiornamento*, Roma 1971, 2. *Iter processus beatificationis et canonizationis iuxta „Sacra Rituum Congregatio” et „Sanctitas clarior”*, Roma 1973, 3. *Attuale prassi procedurale nelle diocesi per le cause di beatificazione e di canonizzazione*, Roma 1975. W druku znajduje się praca *I fenomeni mistici nelle cause di*

beatificazione e di canonizzazione. Omawiana publikacja poprzedzona listem kardynała A. Casaroliego do autora i prezentacją dokonaną przez kardynała W. Rubina zawiera wstęp, cztery rozdziały, zakończenie, wykaz bibliografii i spis rzeczy.

Rozdział I zatytułowany: prezentacja osoby Benedykta XIV i jego dzieła „*De Servorum Dei beatificatione et Beatorum canonizatione*” zawiera życiorys tegoż papieża, charakterystykę jego osobowości głównie jako człowieka głębokiej wiedzy i mistrza prawa kanonicznego. Chociaż zainteresowania Benedykta XIV w zakresie prawa kanonicznego i liturgii były niemal wszechstronne, to jednak do najważniejszych zalicza się problematykę spraw beatyfikacyjnych i kanonizacyjnych. „Możemy powiedzieć — pisze autor — że Benedykt XIV jeszcze dziś kontynuuje swój urząd Generalnego Promotora Wiary, jego obecność w procesach jest żywa i realna, on pozostaje nadal mistrzem w rozwiązywaniu poszczególnych kwestii tych procesów”.

W II rozdziale autor zajął się zagadnieniem doskonałości chrześcijańskiej. Przedstawił pojęcie doskonałości metafizycznej oraz etyczno-ascetycznej. Pojęcie doskonałości chrześcijańskiej zostało zaczerpnięte z Pisma Św. Nowego Testamentu lecz swoimi korzeniami sięga Starożytności. Doskonałym jest przede wszystkim Bóg. W dokumentach Soboru Watykańskiego II podkreśla się wyraźnie, iż doskonałość chrześcijańska wypływa z doskonałości Boga i polega na przemianie siebie w Chrystusa. W praktyce doskonałość polega na stosowaniu w życiu w stopniu możliwie najwyższym całego zespołu zawartego w chrześcijańskim depozycie nauczania. Na współczesne pojęcie doskonałości chrześcijańskiej istotny wpływ wywarł św. Tomasz z Akwinu i św. Jan od Krzyża. Sobór Watykański II oraz ostatni papież przypominają prawdę o powołaniu wszystkich do świętości, nie tylko kapłanów i zakonników lecz także ludzi świeckich, dojrzałych wiekiem i ludzi młodych bez względu na płeć, zawód i stan cywilny. Doskonałość będąca przedmiotem beatyfikacji i kanonizacji została nazwana doskonałością kanonizacyjną (*la perfezione cristiana canonizzabile*). Dla pełniejszego wyrażenia treści tego pojęcia teologia i prawo kanoniczne posługują się pojęciami pomocniczymi jak: cnota, heroiczność, akt heroiczny.

Benedykt XIV opracował teologiczne i prawne pojęcie doskonałości chrześcijańskiej na użytek procesów beatyfikacyjnych i kanonizacyjnych. Problem ten stanowi przedmiot III rozdziału omawianej pracy mons. A. Casieri. Autor dokonał streszczenia nauki Benedykta XIV o doskonałości chrześcijańskiej analizując zagadnienie po zagadnieniu stosownie do układu dzieła *De Servorum Dei beatificatione et Beatorum canonizatione*. Szczególnie zostało tu rozpracowane pojęcie heroiczności. Nie wszyscy ludzie uczciwi i sprawiedliwi zostają przez Kościół kanonizowani, lecz tylko ci, którzy osiągnęli heroiczny stopień onót. Do uzyskania dekretu heroiczności onót w procesie beaty-

fikacyjnym nie wystarczy udowodnienie heroiczności jednej czy drugiej cnoty ale pewnego zespołu, który stosownie do stanu i okoliczności życia był praktykowany często w trudnych warunkach przez sługę Bożego. Po dokonaniu streszczenia nauki Benedykta XIV w kwestii doskonałości chrześcijańskiej autor przedstawił potrzebę agiornamento także w tej dziedzinie. O ile Benedykt XIV przez świętość rozumiał całą serię heroicznych aktów (continuata serie) wykonanych w stanie łaski i doskonałego zjednoczenia z Bogiem przez odpowiednio długi czas, to w nauce Benedykta XV „świętość polega na zjednoczeniu z wolą Bożą w dokładnym i stałym wykonywaniu obowiązków swego stanu”. Papież Pius XI już wyraźnie podkreślił, że świętość nie polega na dokonywaniu rzeczy nadzwyczajnych lecz doskonałym wypełnianiu swych zwyczajnych obowiązków. Pius XII z racji 200 rocznicy śmierci Benedykta XIV pisał o konieczności dostosowania nauki tegoż papieża w odniesieniu do procesu beatyfikacyjnego i kanonizacyjnego do wyników badań takich nauk jak historia, medycyna, psychologia czy socjologia. Świętość według Piusa XII to doskonałość życia chrześcijańskiego, w której principialną rolę odgrywa miłość i cnoty z nią związane. Sobór Watykański II w Konstytucji Dogmatycznej o Kościele (n. 39—41) podkreślił, iż „wyznawcy Chrystusa ... w chrzcie wiary stali się prawdziwie synami Bożymi i uczestnikami natury Bożej, a przez to rzeczywiście świętymi”. Jest tu więc mowa o świętości otrzymanej (wlanej) na chrzcie. Sobór podkreślił dalej rolę miłości Boga i bliźniego w życiu chrześcijanina powołanego do świętości, zatem przypomniał potrzebę współpracy z łaską otrzymaną. Świętość według Soboru Watykańskiego II to „pełnia życia chrześcijańskiego i doskonałość miłości”. Rekapitulując naukę o świętości w świetle uchwał Soboru autor podkreślił, iż pojęcie świętości i jej istotne elementy, wypracowane przez tradycyjną teologię zostały przetransponowane do dzisiejszych czasów w wymiarze nowym — pastoralnym. Oto podstawowe kryteria teologiczne świętości w dzisiejszym rozumieniu. 1. Świętość czyli doskonałość chrześcijańska w ujęciu technicznym (w odniesieniu do beatyfikacji) jest odpowiedzialnym rozwojem świętości ontologicznej przyjętej poprzez chrzest. 2. Sobór zdefiniował świętość jako pełnię życia chrześcijańskiego. 3. W szczególności pełnia życia chrześcijańskiego jest pełnią miłości. 4. Terminologia soborowa jest bardziej konkretna i bliższa dzisiejszej mentalności ludzi. 5. Miłość jako znamię prawdziwej świętości wyraża się w synowskim oddaniu Bogu i w służbie bliźniemu. 6. Specjalną rolę przypisuje się działaniu Ducha Św. w Kościele i poszczególnych osobach ludzkich. 7. Świętość jest zjednoczeniem z Chrystusem, który jest modelem i mistrzem wszelkiej doskonałości. 8. Wierni powinni korzystać z mocy otrzymanych „według miary daru Chrystusowego”, udzielonych każdemu stosownie do jego potrzeb i okoliczności w jakich żyje. Można chyba stwierdzić, iż w uchwałach

soborowych znalazła realizację nauka papieża Piusa XII na temat świętości. Nauczał on bowiem, iż pojęcie świętości w istotnych swych elementach nie wymaga reformy i odnowy. Zmieniające się warunki życia rodzą jednak potrzebę akomodacji niezmiennego ideału do nowych warunków. Innymi słowy święty pozostanie zawsze bohaterem cnót chrześcijańskich ale jest możliwe *aggiornamento*, które uczyni świętość bardziej pogłębioną, wzbogaconą, widzianą bardziej otwarcie i organicznie poprzez zrozumienie dzisiejszej mentalności, poprzez wyrażanie jaśniejszą i bardziej przydatną do przyjęcia terminologią, poprzez lepsze uwydatnienie aspektów (przejawów) świętości. Takie *aggiornamento* jest możliwe nie tylko w aspekcie ascetycznym ale także kościelnym i społecznym, w celach pastoralnych i apostołskich.

1. Miłość odgrywa rolę pierwszorzędną i wiodącą w rozwoju człowieka i dojrzewaniu do świętości.
2. Miłość łączy w sobie także inne cnoty, gdyż jest węzłem doskonałości.
3. Doskonałość miłości jest konsekwencją rozwoju świętości ontologicznej, którą uzyskuje się na chrzcie.
4. Istotnym elementem świętości kanonizacyjnej jest przydatność do naśladowania.
5. Funkcja i misja eklezjalna świętych polega na służeniu przykładem konkretnym ludziom tu na ziemi oraz na wstawiennictwie przez ich zasługi przed Bogiem.
6. Bóg w różnych epokach i miejscach powołuje do świętości różnych ludzi realizujących odmienne formy tej świętości, które odpowiadają zapotrzebowaniom Kościoła w danej epoce i okolicznościach życia.
7. Świętość monastyczna i eschatologiczna powinna być uzupełniona świętością we wszystkich możliwych odmianach, bowiem wszyscy są powołani do świętości.
8. Przy aprobacie heroicznego cnót należy uwzględniać kwestie warunków psychofizycznych i psychologicznych podmiotu. Szczególne problemy rodzą się przy rozpoznawaniu wszelkiego rodzaju zjawisk i fenomenów uchodzących za nadnaturalne. Bada się je w świetle stanu wiedzy danej epoki.
9. Pamiętać także należy, że na świętość podlegającą ocenie trybunału beatyfikacyjnego, powinniśmy patrzeć jako na „niepojętą moc Ducha Św. cudownie działającego w Kościele”.
10. Męczeństwo jest darem nadzwyczajnym i najwyższym dowodem miłości. Powstaje potrzeba rewizji dawnego pojęcia męczeństwa.

Rozdział IV zatytułowany: doskonałość chrześcijańska w różnych etapach życia człowieka, poświęcony jest przede wszystkim zagadnieniu możliwości kanonizacji ludzi młodych, pozostających w wieku rozwojowym. Autor postawił zasadnicze pytanie: czy jest możliwy heroiczny stopień cnót u ludzi młodych. Dając odpowiedź twierdzącą rozważył aspekty: psychologiczny, teologiczny, historyczny i aktualną praktykę Kościoła. Aspekt psychologiczny uwzględnia działanie na człowieka w wieku rozwojowym następujących czynników: indywidualna konstytucja, płeć, pochodzenie rodzinne, socjalne i kulturalne, środowisko ekonomiczne a nawet klimatyczne. Omawiając aspekt teo-

logiczny autor opowiedział się za możliwością posiadania przez dzieci cnót heroicznych. Oparł się w tym wypadku na nauce Benedykta XIV oraz papieży: Piusa X, Piusa XI, Pawła VI. Podobnie przedstawiając aspekt historyczny zagadnienia przytoczył wiele przykładów beatyfikacji i kanonizacji ludzi młodych. Autor omówił zagrożenia współczesnego świata dla świętości młodocianych. Zaliczył do nich anormalną sytuację rodzinną, konsumpcyjne nastawienie życiowe, prostytucję i narkomanie. Wskazał przy tym na możliwości przezwyciężania tego zła i potrzebę praktykowania cnót. Wielowiekowa tradycja Kościoła w kanonizowaniu ludzi młodych potwierdza tezę o możliwości osiągnięcia świętości w wieku nawet dziecięcym.

W zakończeniu autor rozważył zagadnienie aktualności i zapotrzebowania na świętość w dzisiejszym świecie.

Pracę mons. A. Casieri czyta się lekko, jest bowiem napisana językiem prostym i przystępnym. Proces beatyfikacyjny i kanonizacyjny, jakim się posługujemy do dziś powstał za czasów Urbana VIII (XVII w.) a od pontyfikatu Benedykta XIV (XVIII w.) pozostał niemal niezmieniony. Posoborowe zmiany są rozwiązaniami narazie tymczasowymi i nie obejmującymi całości procesu. Podobnie jak w całym prawie kanonicznym obserwujemy konkretne poczynania zmierzające do reformy dotychczasowego ustawodawstwa tak i w procesie beatyfikacyjnym zachodzi potrzeba *aggiornamento*. Niestety dotychczas nie ma wiele publikacji zawierających nowe propozycje i wytyczających kierunki zmian w tej dziedzinie prawa procesowego. Zaliczyć do nich możemy głównie prace P. Molinariego, F. Veraji, i omawianego mons. A. Casieri. Dlatego jego praca zawierająca próby *aggiornamento* jest niezwykle aktualna i pożądana. Tematyka zaś świętości kanonizacyjnej tak mało opracowana w literaturze kanonistycznej czyni pracę odpowiadającą aktualnym zapotrzebowaniom.

Autor wykorzystał sporo nowszych publikacji z dziedziny psychologii, ascetyki, socjologii i teologii jak prace A. Genellego, G. Nosenogo, L. Guitarda oraz Garrigou-Lagrange.

Praca na pewno pożyteczna zawiera jednak pewne mankamenty. Rozdział przedstawiający życiorys Benedykta XIV rozbija całość zwartej tematyki. Autor wykazał, że kanonizacja ludzi w wieku młodocianym jest nie tylko zgodna z nauką Benedykta XIV ale także praktykowana od wielu wieków w Kościele. Fakt ten jednak nie budził od czasów Benedykta XIV większych wątpliwości. Bardziej problematyczne są zagadnienia związane z możliwościami udowodnienia cnót heroicznych praktykowanych w wieku młodzieńczym. Szkoda, że autor nie poświęcił więcej miejsca temu zagadnieniu.

W polskiej literaturze kanonistycznej problem heroiczności cnót był rzadko poruszany i poza artykułami J. Tylki, W. Padacza i J. Białoboka nie wiele znajdziemy publikacji. Tym mniej się spotyka opracowań z zakresu doskonałości wieku młodocianego choć posiadamy

kandydatów na ołtarze zmarłych w wieku dziecięcym oraz już kanonizowanych świętych młodocianych. Z tych powodów praca A. Casieri może oddać pewne usługi postulacjom przygotowującym procesy zatwierdzenia cnót heroiczných a także posłużyć jako przyczynek do reformy przepisów procesu beatyfikacyjnego i kanonizacyjnego.

ks. Henryk Misztal

F. Wycisk, Jeszcze raz o domniemaniu poczytalności w Schemacie 1979 kan. 10 § 3, Prawo kanon. 22 (1979) nr 3—4, s. 233—243

Wśród kanonistów spotykamy niewielu tych, którzy paraliiby się prawem karnym w Kościele. Stąd tym większą radość i zainteresowanie budzi fakt ukazania się chociaż niewielkiego artykułu poruszającego problemy tej dziedziny prawa. Niezbyt obszerną literaturą może poszczycić się kanonistyka, co do zagadnień związanych z reformą kanonicznego prawa karnego. Skromny ten dorobek pragnął wzbogacić swoim artykułem F. Wycisk, który rozważania ograniczył do dyskusowanego już od dawna problemu domniemania poczytalności w Schemacie kanonicznego prawa karnego.

Autor stawia pytanie, czy i jaką presumpcję zawiera kan. 10 § 3 Schematu oraz, co obejmuje to domniemanie, czy winę umyślną, nieumyślną, czy obie łącznie. Po przedstawieniu stanowisk kanonistów: A. Scheuermanna, P. Ciprotiego i M. Myrchy, Autor podjął się dokonania analizy w celu przedstawienia swojego stanowiska w powyższej materii.

W związku z rozumowaniem i przedstawionym stanowiskiem Autora nasuwa się kilka uwag ze względu na popełnione pewne nieściśłości.

F. Wycisk przyjmuje, że poczytalność może mieć swoje źródło albo w winie umyślnej albo nieumyślnej. Twierdzi, że niemożliwą jest rzeczą, by poczytalność konkretnego czynu przestępczego miała swe źródło w winie umyślnej i nieumyślnej zarazem. Argumentuje, „bo niemożliwą jest rzeczą, aby konkretny czyn był popełniony z winy umyślnej i nieumyślnej zarazem” (s. 235). Odnośnie do samego czynu należy przyznać rację. Niemniej należy pamiętać, że konkretny czyn nie może być utożsamiany z czynem przestępczym, czyli przestępstwem. Stąd biorąc pod uwagę czyn przestępczy, gdyż taki nas interesuje w tym zagadnieniu, możliwe jest, by strona podmiotowa konkretnego przestępstwa (czynu przestępczego) charakteryzowała się winą nieumyślną wynikłą ze złego zamiaru — culpa dolosa. Inaczej mówiąc prawo karne zna konstrukcję winy kombinowanej.

Następnie Autor przyjmuje tezę, że samo domniemanie poczytal-